

בבא מציעא צא

עניין: הולך כעושה מעשה דמי

חוסן יהושע מאמר ב' פ"א

ועיין רש"י סס. וגמלא לפי"ז שהעוסק משך זמן מעשות זמנו במו"מ להכרח פרנסתו. וקובע עתים הפנויות לו לת"ת. הנה הערות ההם מעלה עליו הכתוב כאלו עסק כל היום בתורה (אף שאינו דומה ממש לתורתו אומנתו. עכ"ז שכן יש לו אף על השעות שאינו עוסק כיון שמוכרח הוא בס לעסוק במו"מ שלו. (עיין שו"ע יו"ד סי' רמ"ג ס"ב). וע"כ המתרפה מד"ת בשעות הפנויות לו מפסיד לפי ערך שכן שהיה מעלה עליו הכתוב כאלו למד גם כשאין לו פנאי. למשל הלומד ד' שעות ביום של י"ב שעה. כל שעה מושכת שכן עלמה ועוד שנים של עוסקו במו"מ בבחי' אחד המרבה. וגמלא כשמבטל שעה מבטל שעה זו של למוד התורה בפועל. ועוד שני שעות שהיה מעלה עליו הכתוב ובאמור. ג) ולא זו בלבד אלא שהשבון מתכפל והולך עוד שמה שאמרו אחד המרבה ואחד הממעיט הוא כשאין בידו להרבות לעניותו. אבל כשיש בידו להרבות אף מעט יותר ממה שהוא עושה הנה לא גאמרו בו אחד המרבה ואחד הממעט. תדע שהרי אם הביא מנחה (המובאחז בדלי דלות) בדלות שחובתו קרבן עוף לא ילא. וכן הוא הענין בנתינת הלוקה אם גם מאשר תשיג ידו יפחות הנה הוא בעלמו מעיד עליו כי אין קולר ידו מונעו ואין זה כ"א רוע לב. ולמה זה יכפול הקב"ה שכרו אף צמה שאין ידו משגת. אחרי שלא השלים חיקו צמה שבידו: וכן הוא הענין בלמוד התורה אם בפניו מעסקיו מקדים עתותיו לתלמודו. הנה שכרו אחר לקרות עליו אחד המרבה כו'. ואולם אם אף משעות הפנויות לו יבטל שעה. הנה בזה מעיד על עלמו כי לא הכרח עסקיו מפריע תלמודו כל היום. רק יזר לבנו כי ברע הוא. וזוה הוא מאבד ממנו טובה הרבה. והוא מה שהשי"ת היה מעלה עליו כאלו עסק בתורה כל היום. וגמלא כי מחמת עת קלרה שמבטל משעה הפנויה לו מפסיד שכן של כל השעות, שעוסק בהם במו"מ. שהיה מעלה עליו הכתוב כאלו למד בהן: (ד) תניא

שם עולם לבעל החפץ חיים פ"ה

והנה הפתוב אומר (משלי ג, ו): "בְּכֹל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֶׁר אֶרְחֹתֶיךָ". והפננה, שבכל פעולותיו שעושה בעסקיו ובעניניו יבין שרצה להשתפר כדי שיהיה לו במה לחיות ויוכל לעבד השם יתברך בלמוד התורה ובקיום המצוות, * וממילא חושב לו השם יתברך לכל דרכיו שהם ישרים ותמימים, ומקבל שכן עבור בלם. וכל זה דוקא אם בעת שנשארו לו פנאי ללמוד, או ביום שבת שהוא בודאי בטל ממלאכתו הוא רץ ללמוד התורה. לא כן אם אפלו בעת שנשארו לו פנאי הוא עוסק בטיול ובדברים בטלים, אז לא די שהוא מפסיד אלו השעות גופא, אלא הוא מפסיד כל פעולותיו של כל ימות השבוע.

* ויבין מה דאיתא בבבא מציעא (צ"א:): הולך כעושה מעשה דמי [פרוש, אם הולך מתלם לתלם, אף שאינו עושה או במלאכתו של בעל הבית, כיון שהוא לילך לתלם אחר לעשות מלאכתו של בעל הבית חושב כעושה מעשה], ומתברר ששכיל זה לאכל מפרותיו של בעל הבית, כמו שהרשה התורה (דברים כג, כה): "כי זבא בפרם רעד ואכלת ענבים כנפשוך שבעך", דמיירי בפועל בשעת גמר מלאכה, כמו שאמרו חז"ל (שם פ"ד: טז). ויבין זה איתא גם כן בשבת (ה'). שאם העביר ארבע אמות בפרשות הרבים ובינתים צמד פטור, ואם צמד כדי לכתף ה, לא נחשב צמידה קלל כיון שהוא כדי לכתף ולהשלים הליכתו ה. והכי נמי בענינגנו, כיון שבבעת קמתו הוא מקבל עליו על מלכות שמים ועל מצוות לעבד להשם בקל מה שיוכל, ומה שהולך אחר כך לעסקיו הוא גם כן רק כדי שיצא מזה תועלת לבסוף לעבודת השם, חשיב בלו עבודת השם.

ו**יבין** זה שמעתי בשם ספר "תולדות יהושע" [להגאון ר' יהושע העליר זצ"ל], שפרש מה דאיתא באבות (פרק ד' משנה י') אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה וכו' ה, רוצה לומר אם בטלת בעת שיש לך פנאי, אז יתבעו ממך עוד על יתר הזמנים שבטלת כדי להשיג הכלי הזמן, אחרי שונאה בעליל שלא היה כונתך קלל לכבוד השם יתברך, ואם עמלת בתורה בעת שהיה לך פנאי, יש לו שכן הרבה לתן לך, והינו אפלו בעד יתר כל הפעולות שעשית, אחרי שכלם היו סבות להשלים רצון השם יתברך.